Гуменний Олександр,
м. Київ

ВІД «ШКОЛИ РАДОСТІ» ДО SMART ECOSYSTEM: ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В ЦИФРОВУ ДОБУ

Анотація. Обґрунтовано можливість сучасного прочитання людиноцентричних ідей В. О. Сухомлинського в архітектурі Smart EcoSystem. Розкрито практичні механізми формування гнучкого, інклюзивного, комфортного й безпечного освітнього середовища: самооцінювання, індивідуальну траєкторію розвитку, цифрове портфоліо, професійну взаємодію та експертне оцінювання. Визначено роль науково-педагогічної бібліотеки як інформаційно-аналітичного осередку такої екосистеми.

Ключові слова: В. О. Сухомлинський, Smart EcoSystem, людиноцентризм, адаптивне освітнє середовище, професійний розвиток педагога, цифрова компетентність, науково-педагогічна бібліотека.

Abstract. The paper substantiates a contemporary interpretation of V. O. Sukhomlynsky's human-centred ideas within the Smart EcoSystem architecture. It presents practical mechanisms for creating a flexible, inclusive, comfortable and safe educational environment: self-assessment, an individual development pathway, a digital portfolio, professional interaction and expert assessment. The role of a scientific and pedagogical library as an information and analytical hub of such an ecosystem is outlined.

Keywords: V. O. Sukhomlynsky, Smart EcoSystem, human-centred approach, adaptive educational environment, educators' professional development, digital competence, scientific and pedagogical library.

Цифрова трансформація освіти часто починається із запитання: які платформи, сервіси чи інструменти штучного інтелекту варто використати? Проте для педагога значно важливішим є інше запитання: чи допомагають ці технології краще бачити людину, розуміти її потреби, підтримувати її вибір і створювати простір довіри? Кількість цифрових засобів сама по собі не робить освітнє середовище новим. Воно стає новим тоді, коли є гнучким щодо

індивідуального темпу, інклюзивним щодо різних можливостей, комфортним для взаємодії та безпечним для особистості.

Таке розуміння дає змогу по-новому прочитати педагогічну спадщину В. О. Сухомлинського. Її не потрібно штучно «оцифровувати» або зводити до набору цитат, пристосованих до сучасної термінології. Натомість доцільно виявити провідну логіку його педагогіки: повагу до неповторності людини, увагу до її внутрішнього світу, визнання радості пізнання, довіри й творчості умовами розвитку. У працях педагога школа постає не лише місцем передавання знань, а життєвим середовищем, у якому дитина пізнає себе, навчається взаємодіяти з іншими і поступово відкриває власні можливості [1; 2].

Мета тез — обґрунтувати Smart EcoSystem як сучасну модель людиноцентричного освітнього середовища та розкрити практичні механізми реалізації в ньому ідей індивідуального розвитку, педагогічної підтримки, партнерства і безпеки, співзвучних спадщині В. О. Сухомлинського.

Smart EcoSystem визначаємо як відкриту, інтегровану, адаптивну й персоналізовану цифрову освітню екосистему безперервного професійного розвитку педагогів. Вона поєднує людей, педагогічні підходи, цифрові технології, інформаційно-освітні ресурси, засоби професійної комунікації, аналітичні інструменти та технології штучного інтелекту. Визначальним є не перелік складників, а їхня взаємодія навколо потреб і діяльності конкретного педагога. Технологія тут не замінює людину й не диктує їй готового маршруту, а допомагає побачити власний стан, обрати наступний крок, одержати підтримку та зафіксувати результати розвитку.

Потреба в такому підході посилюється тим, що цифрова компетентність сучасного педагога не обмежується технічним володінням пристроями. Європейська рамка DigCompEdu охоплює професійну взаємодію, роботу з цифровими ресурсами, організацію навчання, оцінювання, розширення можливостей здобувачів освіти та сприяння розвиткові їхньої цифрової компетентності [3]. Рамка UNESCO ICT Competency Framework for Teachers також пов’язує використання цифрових технологій із педагогікою,

професійним навчанням, організацією освітнього процесу та розвитком закладу освіти [4]. Отже, цифрове середовище має підтримувати не окрему навичку, а цілісний професійний розвиток педагога.

Гнучкість Smart EcoSystem виявляється у можливості будувати різні маршрути до спільної мети. Педагоги відрізняються професійним досвідом, цифровими навичками, освітніми потребами, умовами праці й доступним часом. Тому однакова програма для всіх нерідко створює або перевантаження, або відчуття повторення вже відомого. Самооцінювання і цифровий профіль компетентності допомагають визначити сильні сторони та напрями вдосконалення. На цій основі формується індивідуальна траєкторія, у межах якої людина може обирати зміст, послідовність, темп і форму навчання. Так ідея поваги до індивідуальності переходить із декларації у конкретний механізм.

Інклюзивність екосистеми означає не лише технічну доступність її ресурсів. Це можливість повноцінної участі незалежно від місця проживання, фізичних можливостей, попереднього досвіду чи рівня цифрової впевненості. Матеріали мають бути подані в різних форматах; навігація — бути зрозумілою; завдання — допускати варіативність; підтримка — залишатися доступною на кожному етапі. Особливо важливо це в умовах війни, коли професійний розвиток відбувається за різної якості зв’язку, під час переміщення, психологічного напруження та нерівномірного робочого навантаження. Інклюзивне середовище не знижує вимоги, а створює різні можливості для їх досягнення.

Комфорт у Smart EcoSystem не слід ототожнювати зі спрощенням навчання. Йдеться про психологічно безпечні умови, у яких педагог може чесно оцінити власні труднощі, не боячись осуду, отримати пораду й спробувати новий спосіб діяльності. Помилка в такому середовищі розглядається не як підстава для покарання чи рейтингового приниження, а як інформація для подальшого навчання. Саме атмосфера довіри перетворює зовнішню вимогу «підвищувати кваліфікацію» на внутрішню потребу професійно зростати. У цьому простежується співзвучність із педагогічною позицією

В. О. Сухомлинського: розвиток не можна відокремити від людської гідності й емоційного благополуччя [1].

Безпека охоплює технічний, інформаційний, етичний і психологічний виміри. Педагог має розуміти, які дані збираються, навіщо вони потрібні, хто може бачити результати самооцінювання та як вони використовуються. Аналітика й штучний інтелект можуть рекомендувати ресурси або допомагати структурувати інформацію, однак остаточне рішення залишається за людиною. Не менш суттєвими є перевірка достовірності джерел, дотримання авторського права, конфіденційність комунікації та недопущення алгоритмічної дискримінації. Отже, безпечна Smart EcoSystem ґрунтується не тільки на паролях і налаштуваннях доступу, а й на культурі відповідального цифрового вибору.

Практичним організаційним ядром екосистеми є Smart EcoSystem Hub. Він забезпечує взаємопов’язаний цикл: самооцінювання цифрових компетентностей — аналіз результатів — індивідуальна траєкторія розвитку — навчання і професійна діяльність — цифрове портфоліо — експертне оцінювання — повторне оцінювання. Кожний етап відповідає на просте запитання педагога: «Де я перебуваю?», «Що мені розвивати?», «Як це зробити?», «Чого я досяг?», «Як мої результати бачать інші?» і «Яким буде наступний крок?».

У цьому циклі самооцінювання виконує не контрольну, а навігаційну функцію. Індивідуальна траєкторія перетворює результат діагностики на реалістичний план дій. Цифрове портфоліо збирає не абстрактні бали, а докази професійного зростання: навчальні матеріали, сертифікати, власні освітні продукти, приклади застосування технологій, рефлексивні записи. Експертне оцінювання доповнює погляд людини на себе професійним зворотним зв’язком. Повторна діагностика дає змогу побачити динаміку й скоригувати подальший маршрут. У результаті педагог стає активним учасником, автором і дослідником власного професійного розвитку, а не пасивним одержувачем стандартизованих послуг [5].

Важливе місце в такій екосистемі належить Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського. У цифрову добу бібліотека не втрачає свого призначення, а розширює його: від зберігання й надання документів — до науково-інформаційного, аналітичного та комунікаційного супроводу освіти. Вона може поєднати оцифровану педагогічну спадщину, сучасні наукові публікації, тематичні добірки, аналітичні матеріали, цифрові освітні ресурси та професійні спільноти. Завдяки цьому педагог отримує не безмежний інформаційний потік, а перевірене й упорядковане середовище для навчання, осмислення та практичного застосування знань.

Практикоорієнтованість запропонованої моделі полягає в тому, що її можна впроваджувати поступово. Першим кроком може стати коротке самооцінювання цифрових компетентностей. Другим — автоматично сформований профіль із двома-трьома пріоритетами розвитку. Третім — персональна добірка бібліотечних, навчальних і методичних ресурсів. Наступними кроками є виконання невеликого професійного завдання, розміщення його результату в цифровому портфоліо, отримання відгуку колеги або експерта та повторна рефлексія. Навіть у такому мінімальному форматі середовище вже працює не як електронне сховище, а як система підтримки розвитку.

Таким чином, сучасне продовження людиноцентричної логіки В. О. Сухомлинського полягає не в механічному перенесенні його педагогічних положень у цифровий простір. Воно виявляється у створенні середовища, де технології підпорядковано потребам людини, індивідуальний шлях поєднано з партнерством, оцінювання — з підтримкою, а накопичення даних — з рефлексією і відповідальністю. Smart EcoSystem уможливлює таку організацію професійного розвитку педагога, за якої гнучкість, інклюзивність, комфорт і безпека стають не гаслами, а властивостями щоденної взаємодії. Саме підготовлений, упевнений і здатний до рефлексії педагог може створити для дитини ту атмосферу пізнання, довіри й радості, яку В. О. Сухомлинський вважав основою справжньої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 3 : Серце віддаю дітям; Народження громадянина; Листи до сина. 670 с.

2. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. Київ : Радянська школа, 1988. 304 с.

3. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu / Y. Punie (ed.). Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2017. 95 p. DOI: 10.2760/159770.

4. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. Paris : UNESCO, 2018. 66 p. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265721 (дата звернення: 13.09.2026).

5. Гуменний О. Трансформація наукової бібліотеки в інформаційно-аналітичний хаб: SMART-екосистема. Перспективи та інновації науки. 2026. № 3 (61). С. 422–432.